

**ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ' ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΔΕΥΤΕΡΑ 11 ΙΟΥΝΙΟΥ 2018 - ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΠΕΝΤΕ (5)**

**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ
ΔΙΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ**

Α. Σωκράτης: Δικό μας λοιπόν έργο, είπα εγώ, των ιδρυτών της πολιτείας, (είναι) να αναγκάσουμε τις εξαιρετικές φύσεις (ή τα ξεχωριστά πνεύματα) να φτάσουν στο μάθημα που προηγουμένως είπαμε ότι είναι το ανώτερο, δηλαδή και να δουν το αγαθό και να ανεβούν εκείνο τον ανηφορικό δρόμο, και, αφού ανεβούν και δουν αρκετά (το αγαθό), να μην τους επιτρέπουμε αυτό που τώρα τους επιτρέπεται.

Γλαύκων: Και ποιο είναι αυτό;

Σωκράτης: Το να μένουν συνεχώς εκεί ψηλά, είπα εγώ, και να μη θέλουν πάλι να κατεβαίνουν κοντά σ' εκείνους τους δεσμώτες, ούτε να παίρνουν μερίδιο από τους κόπους και τις τιμές εκείνων, είτε είναι μικρότερης είτε μεγαλύτερης σημασίας.

Γλαύκων: Έπειτα (μα πώς), είπε, θα αδικήσουμε αυτούς και θα τους κάνουμε να ζουν χειρότερα, ενώ είναι δυνατόν σ' αυτούς (να ζουν) καλύτερα;

Β1.α) Σύμφωνα με τον Πλάτωνα, έργο των ιδρυτών της πολιτείας («των οικιστών») είναι να ενδιαφερθούν για την εδραίωση της ιδανικής πολιτείας, δηλαδή να οδηγήσουν τα ξεχωριστά πνεύματα («τὰς βελτίστας φύσεις»), τους φιλοσόφους, στην αρετή και στη θέαση του αγαθού («μέγιστον μάθημα») και να μην τους αφήνουν να αδρανούν μένοντας μακριά από την πολιτική ζωή («μη ἐπιτρέπῃν αὐτοῖς ὃ νῦν ἐπιτρέπεται»). Με τον όρο «μέγιστον μάθημα» ο φιλόσοφος εννοεί την ύψιστη γνώση, που τελικά συμπίπτει με το αγαθό, καθώς υποστηρίζει μια νοησιαρχική ηθική, δηλαδή η γνώση της αλήθειας δεν μπορεί παρά να οδηγεί κατά αναγκαιότητα σε ηθική πράξη, στην πραγμάτωση του αγαθού. Το αγαθόν, λοιπόν, είναι η μεγαλύτερη αξία («μέγιστον μάθημα»), αφού αυτό πρέπει να κατακτήσουν όλοι οι άνθρωποι και κυρίως όσοι πρόκειται να αναλάβουν τη διοίκηση της πολιτείας. Μπορεί να προσεγγιστεί και να το θεαθεί ο άνθρωπος, όχι βέβαια με τις αισθήσεις, αλλά με την καθαρή νόηση («ἀφικέσθαι»).

β) Σύμφωνα με το σχόλιο του σχολικού εγχειριδίου, ο Πλάτωνας δε δίνει μια σαφή ερμηνεία για τον όρο «αγαθόν», που είναι από τους βασικότερους στο φιλοσοφικό του σύστημα, παρά αρκείται σε ορισμένους υπαινιγμούς. «Ἄγαθόν» πάντως είναι: α) το «εἶναι» και ό,τι διατηρεί το «εἶναι», β) η τάξη, ο κόσμος και η ενότητα που διαπερνά και συνέχει την πολλαπλότητα, γ) ό,τι παρέχει την αλήθεια και την επιστήμη. Η έκφραση «αὐτὸ τὸ ἀγαθόν» φαίνεται να δηλώνει την ύψιστη αρχή και την πηγή του όντος και της γνώσης. Πάντως, ήδη στην αρχαιότητα το «Πλάτωνος ἀγαθόν» ήταν παροιματική έκφραση για κάτι το ασαφές και σκοτεινό.

γ) Η κατάκτηση του αγαθού είναι **δύσκολη και απαιτεί κόπο, επίπονη προσπάθεια και αγώνα** («ἀναβῆναι», «ἀνάβασιν», «ἀναβάντες»). Πρόκειται για μια ανοδική πορεία, που οδηγεί στην ολοένα υψηλότερη γνώση και διάπλαση ήθους. Πολύ συχνά στον Πλάτωνα λέξεις που σημαίνουν

το άνω και την ανάβαση χρησιμοποιούνται μεταφορικά για την παιδεία και τα αγαθά που προσφέρει.

B2. α. Στο συγκεκριμένο απόσπασμα, ο Σωκράτης αντικρούει την άποψη του Γλαύκωνα και του υπενθυμίζει ότι τελικός και κορυφαίος σκοπός του νόμου, τον οποίο προσωποποιεί, είναι η ευδαιμονία όλης της πόλης και όχι μόνο μιας κοινωνικής ομάδας («**Ἐπελάθου, ἦν δ' ἐγώ, πάλιν... τοῦτο μηχανᾶται ἐγγενέσθαι**»). Σύμφωνα με αυτόν, κάθε πολίτης που νοιάζεται για την πόλη του οφείλει να τηρεί τους νόμους και να παραμερίζει το προσωπικό του συμφέρον, για να εξασφαλίσει τη συνοχή και την ομαλή συμβίωση μέσα σ' αυτή. Αυτή τη στάση, άλλωστε, ακολούθησε μέχρι το τέλος της ζωής του και ο ίδιος ο Σωκράτης και το ίδιο θεωρεί ότι πρέπει να κάνουν και οι φιλόσοφοι.

β. Ο Σωκράτης στην απάντησή του στην ένσταση του Γλαύκωνα προσωποποιεί τον Νόμο και του αποδίδει τρεις βασικές λειτουργίες του με τις οποίες επιδιώκεται η ευδαιμονία της πόλης. Χρησιμοποιεί τρεις μετοχές «**συναρμόττων, ποιῶν και ἐμποιῶν**», για να καταδείξει τρεις αδιαπραγμάτευτες λειτουργίες– προϋποθέσεις για την ύπαρξη και την ευδαιμονία της πόλης.

Με το πρώτο μετοχικό σύνολο («**συναρμόττων τοὺς πολίτας πειθοῖ τε καὶ ἀνάγκη**») ο Πλάτωνας προβάλλει την κοινωνική λειτουργία του Νόμου, καθώς επιδιώκεται η κοινωνική συναρμογή των πολιτών.

Ο φιλόσοφος συχνά κάνει λόγο για την αναγκαιότητα της αρμονίας τόσο στα μέρη της ψυχής, με την υποταγή του κατώτερου μέρους στο ανώτερο (το «ἐπιθυμητικὸν» πρέπει να υποτάσσεται στο «θυμοειδές» και το τελευταίο στο «λογιστικόν») όσο και στις σχέσεις των πολιτών μεταξύ τους. Μόνο αν επιτευχθεί αυτή η αρμονία, θα οδηγηθούν οι πολίτες στη δικαιοσύνη, στην ομαλή συμβίωση μέσα στην πόλη και κατ' επέκταση στην ευδαιμονία. Αν όμως ο πολίτης είτε από φιλαυτία είτε από ματαιοδοξία είτε από αδυναμία κρίσης δεν είναι σε θέση να οριοθετήσει τον τομέα της δραστηριότητάς του, τότε τουλάχιστον θα πρέπει να συμμορφώνεται προς τις υποδείξεις του εμπειρότερου, του σοφότερου, του σωφρονέστερου. Έτσι, ο νόμος, προκειμένου να πείσει τους πολίτες να υπακούουν σ' αυτόν, ώστε να επέλθει η κοινωνική αρμονία, χρησιμοποιεί την **πειθῶ** και τη **βία** (Πλάτων, *Νόμοι*, 722b: ο άριστος νομοθέτης συνδυάζει την πειθῶ με τη βία). Ο νόμος εναρμονίζει τους πολίτες χρησιμοποιώντας την πειθῶ, την εκούσια δηλαδή υπακοή των πολιτών στις επιταγές του, και τον εξαναγκασμό, δηλαδή τη δύναμη των κυρώσεων που διαθέτει.

Με την **πειθῶ**, με τη χρήση, δηλαδή, λογικών επιχειρημάτων, την προβολή υγιών προτύπων και με την παιδεία οφείλουν οι πολίτες να συνειδητοποιήσουν τον κοινωνικό τους ρόλο, να παραμερίσουν το προσωπικό τους συμφέρον και να προσφέρουν αλληλοβοηθούμενοι ό,τι είναι δυνατόν στην πολιτεία. Η μέθοδος αυτή απευθύνεται κυρίως στους πεπαιδευμένους πολίτες.

Υπάρχουν, όμως, πολίτες και μέλη της κοινωνίας, οι οποίοι δεν πείθονται με τον λόγο. Σ' αυτούς επιβάλλεται η **βία**. Πρόκειται για τον καταναγκασμό που ορίζεται από τον νόμο και δεν επιβάλλεται τυραννικά, αυταρχικά. Η μέθοδος αυτή απευθύνεται, κυρίως, στον «**ἄπειρον παιδείας ὄχλον**», στον οποίο ο φιλόσοφος- νομοθέτης την εφαρμόζει, αλλά επιβάλλει και στους πολίτες, αν εκείνοι πολυπραγμονούν, καταναγκαστικά/υποχρεωτικά μέτρα για τη συμμόρφωσή τους στο πνεύμα της δικαιοσύνης. Την ίδια μέθοδο εφαρμόζει και στους πεπαιδευμένους, που δεν έχουν συνετιστεί με την πειθῶ, καθώς και στους άρχοντες, που είναι υποχρεωμένοι να ζουν με λιτότητα και ευσυνειδησία, ώστε να εκλείψει η διαφθορά από τον δημόσιο βίο. Τόσο οι φύλακες όσο και οι

φιλόσοφοι-βασιλείς στο πλαίσιο της ιδανικής πολιτείας δεν έχουν προσωπική περιουσία, πολυτελείς κατοικίες, ούτε καν οικογένεια, για να είναι απερίσπαστοι στο λειτούργημά τους. Είναι φανερό, λοιπόν, ότι ο νόμος οφείλει να αποβλέπει στην ευδαιμονία όλης της πόλης και να υποχρεώνει τους Αγαθούς να ασκήσουν την εξουσία.

Με το δεύτερο μετοχικό σύνολο («**ποιῶν μεταδιδόναι ... ὠφελεῖν**») ο Σωκράτης αποδίδει στον Νόμο οικονομική λειτουργία. Ο Νόμος κατοχυρώνει μια από τις βασικές ιδρυτικές αρχές της πόλης, τον καταμερισμό της εργασίας, με τον οποίο κατακτάται η αυτάρκεια. Έτσι, αν το άτομο είναι φύσει ενδεές, με την κοινωνική του συναρμογή γίνεται αύταρκες χάρη στην αυτάρκεια που αποκτά η κοινότητα με τον καταμερισμό της εργασίας. Οι εργασίες κατανέμονται σε κάθε πολίτη με βάση τις ικανότητές του, ώστε ο καθένας να στρέφει την προσοχή του όχι μόνο στην ικανοποίηση των δικών του αναγκών, αλλά και στις ανάγκες των συμπολιτών του, με στόχο το κοινό όφελος και την ευδαιμονία. Έτσι, μεταξύ των πολιτών καλλιεργούνται σχέσεις συνεργασίας, αλληλοβοήθειας, αλληλοπροσφοράς και αλληλεγγύης.

Με το τρίτο μετοχικό σύνολο («**καὶ αὐτὸς ἐμποιῶν ... ἐπὶ τὸν σύνδεσμον τῆς πόλεως**») δηλώνεται η παιδαγωγική και πολιτική λειτουργία του Νόμου, ο οποίος έχει χρέος να διαπλάθει ανθρώπους ικανούς και άξιους να διατηρούν τη συνοχή της πόλης. Για να γίνει αυτό, χρειάζεται ο Νόμος από τη μια να περιορίσει την ατομική επιθυμία, ώστε να τιθασευτεί η βούληση από τον Λόγο, και από την άλλη να κατευθύνει την πολιτική κοινωνικοποίηση των ανθρώπων. Συνεπώς, ο Νόμος υπηρετεί τον τελικό σκοπό της ευδαιμονίας του συνόλου και επιχειρώντας να υπαγάγει την ατομική επιθυμία στην αναγκαιότητα της κοινωνικής συναρμογής και της πολιτικής ευταξίας. Προς αυτή την κατεύθυνση ο Νόμος καλλιεργεί την κοινωνικότητα και ακόμη περισσότερο αναδεικνύει τους αγαθούς πολίτες σε πολιτικούς ηγέτες που επιφορτίζονται με τη διατήρηση της συνοχής της πόλης. Τέλος, ο νόμος θέτει όρια και περιορισμούς στη συμπεριφορά των πολιτών, αλλά και των φιλοσόφων-βασιλέων, ώστε να μην παρεκτρέπονται και διαταράσσουν τη συνοχή της πόλης.

Ο νόμος, λοιπόν, λειτουργεί ως απρόσωπος και ψυχρός άρχοντας, δρα αντικειμενικά, χωρίς να παρεκκλίνει από τον ορθό τρόπο διακυβέρνησης. Ρόλος του είναι να ρυθμίσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τις λειτουργίες του κράτους, ώστε να επιτευχθεί η αρμονική και ομαλή συμβίωση των πολιτών με υψηλό βαθμό αλτρουισμού. Παρουσιάζεται, δηλαδή, ως ιδανικός ηγέτης της ιδανικής πολιτείας.

B3. 1=Κέφαλο, 2=τον χορό, 3=εκδιώχθηκε κακήν κακώς από το νησί, 4=επωμίζονται στρατιωτικά και διοικητικά καθήκοντα, 5=την Τυραννίδα

B4.α. ἀφικέσθαι=ανικανοποίητος, εἶπον=ρήμα, ιδεῖν=ιδέα, μεταδιδόναι=παράδοση

B4.β. Τα υλικά **αγαθά** δεν εξασφαλίζουν την πραγματική ευτυχία στους ανθρώπους.

Μετά την εγχείρηση υπέφερε από έντονους **πόνους**.

Στη Βουλή κατατέθηκαν προτάσεις, για να μπορέσει να βγει η χώρα από τον **φαύλο** κύκλο των μέτρων λιτότητας.

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ
Αριστοτέλους Ρητορική, Α' 1- 2

Γ1.

Η ρητορική είναι ανάλογη με τη διαλεκτική· διότι και οι δύο είναι σχετικές με τέτοιας λογής πράγματα, τα οποία κατά κάποιον τρόπο είναι κοινά σε όλους ανεξαιρέτως στο να τα γνωρίζουν και δεν (είναι/ αποτελούν αντικείμενο) καμιάς διακριτής επιστήμης. Γι' αυτό κι όλοι κατά κάποιον τρόπο συμμετέχουν και στις δύο (: αυτές τέχνες)· γιατί όλοι μέχρι κάποιου σημείου επιχειρούν και να εξετάζουν και να λογοδοτούν και να απολογούνται και να κατηγορούν. Από τους πολλούς, λοιπόν, κάποιιοι τα κάνουν αυτά τυχαία, ενώ άλλοι από συνήθεια ως αποτέλεσμα άσκησης. Επειδή αυτό είναι δυνατό και με τους δύο τρόπους, είναι φανερό ότι θα ήταν δυνατό να κάνει (κανείς) αυτά και με μέθοδο· διότι είναι δυνατόν να αναζητήσει κανείς (ή να αναζητήσουμε) την αιτία για την οποία κάποιιοι επιτυγχάνουν χάρη στη συνήθεια κι άλλοι αυθόρμητα, και κάποιιοι ήδη θα ομολογούσαν ότι κάτι τέτοιο (: αυτού του είδους η ενέργεια) είναι έργο της τέχνης (: αποτέλεσμα συγκεκριμένης τέχνης).

Γ2.α.

ἀφορισμένης: ἀφορίσθη

ὑπέχειν: ὑπόσχεσ

πολλῶν: πλείσταις

δρῶσιν: δρώντων

Γ2.β.

Τὰ δὲ τοιαῦτα ἤδη πᾶς ἂν ὁμολογήσαι/ ὁμολογήσειε(ν) τεχνῶν ἔργα εἶναι.

Γ3.α.

τῇ διαλεκτικῇ: ετερόπρωτος ονοματικός προσδιορισμός, δοτική αντικειμενική στο «ἀντίστροφος».

ἐξετάζειν: τελικό απαρέμφατο, αντικείμενο στο «ἐγγχειροῦσιν» (πάντες: υποκείμενο απαρεμφάτου, ταυτοπροσωπία).

θεορεῖν: τελικό απαρέμφατο, υποκείμενο στο απρόσωπο ρήμα «ἐνδέχεται» (εννοείται «τινά» ή «ἡμᾶς» ως υποκείμενο απαρεμφάτου, ετεροπροσωπία).

ἔργον: κατηγορούμενο στο υποκείμενο «τὸ τοιοῦτον» μέσω του συνδετικού ρηματικού τύπου

«εἶναι».

Γ3.β.

Ἐπεὶ δ' ἀμφοτέρως ἐνδέχεται: Δευτερεύουσα επιρρηματική αιτιολογική πρόταση. Εκφέρεται με Οριστική Ενεστώτα («ἐνδέχεται»), γιατί δηλώνει το πραγματικό.

Γ3.γ.

Τῶν μὲν πολλῶν: ετερόπτωτος ονοματικός προσδιορισμός, γενική διαιρετική στο «οἱ μὲν».

εἰκῆ: πλαγιόπτωτος επιρρηματικός προσδιορισμός, δοτική του τρόπου (δοτικοφανές επίρρημα) στο «δρῶσιν».

ταῦτα: σύστοιχο αντικείμενο στο «δρῶσιν».

διὰ συνήθειαν: εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στο «δρῶσιν».

Επιμέλεια: Ομάδα Φιλολόγων Φροντιστηρίου ΟιδαιΝικό